

Hamis német példák

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 27. szám, 2020. július 3.

„Nem más, mint Carl Schmitt mutatott rá...” – a szövegezés aligha érthető másképpen, mint hogy a szerző nagy tisztelettel viseltetik az általa megidézett jogtudós iránt, s ez az elragadtatás néhány további megfogalmazásban is visszaköszön. Techet Péternek természetesen szíve joga, hogyan viszonyul a weimari korszak emblematikus jogfilozófusának életművéhez – amit Schmitt önmaga tett zárójelbe azzal, hogy a „vezérdemokrácia” fennen hirdetője, a hitleráj fontos szellemi előkészítője lett belőle. (Előzmény: [Egy lehetséges válasz](#), *ÉS*, 2020/26., jún. 26.) Az viszont már felettébb erőltetett összefüggés, ahogyan Techet egyformán fontos olvasmánynak ajánlja az alkotmányosságról skrupulus gondolatokat megfogalmazó Schmittet és a 71 éve érvényben lévő német Grundgesetze, a szövetségi köztársaság Alaptörvényét. Schmitt – akit egyik volt bonni tanítványa, az emigráció után Amerikában befutott politikatudós, Waldemar Gurian a harmadik birodalom koronajogászának nevezett – a maga idejében az amúgy is ingatag weimari demokrácia maradék építményének a szétveréséhez szolgáltatott elvi segédletet, a Grundgesetz megalkotói viszont egy nagyon is szilárd konstrukció létrehozására voltak képesek.

Techet az időpont megjelölésében is téved: nem a háborús vereséget követően azonnal, tehát 1945-ben, hanem majd csak 1948-ban ül össze a tartományok képviselőiből álló parlamenti tanács, hogy elvégezze ezt a feladatot. Mint – tudomásom szerint – tübingeni vendégkutatónak, Techetnek illene tudnia, hogy ennek a munkának a nagy részét a tübingeni egyetem egykori tanárának, Carlo Schmidnek (nem érdekes? ugyanaz a monogram: C. S.) az irányításával folytatták. Carlo Schmid mindig is a szociáldemokrata párt felső vezetésébe tartozott, és jóllehet a nála nyolc évvel idősebb Schmitt túlélte őt, az utóbbi szolgálataira a háború után csak kevesen tartottak igényt. De mert a szerző valamiféle példabeszédként írta cikkét a XX. század első felének két német alkotmányáról, engedessék meg néhány alapvető különbségtétel a rendszerváltás utáni, ugyancsak hazai alkotmányozás és a Grundgesetz születése között.

Azt, hogy Németországnak milyen alaptörvénye legyen, nem kis részben az ország nyugati felét megszállva tartó hatalmak döntötték el. A maguk évszázados demokratikus értékeinek beépítését és egyben azok védelmét követelték meg azoktól, akik 1948-ban Bonnban hozzáláttak a munkához. Arról a bizonyos „szuverén döntésről”, amiről Techet Schmitt kapcsán értekezik, szó sem volt. Az Alaptörvény lényegét tekintve egyfajta diktátum volt – csak hogy nem egy világra szabadult, hatalommániás örült diktátuma, amit Schmitt annak idején készséggel elfogadott, ahogy Techet írja, „új alkotmányi alapnak”. Hanem azoké a győzteseké, akiknek a célja nem a vesztesek megalázása, ellenkezőleg: a felemelése volt.

S ehhez ők maguk szolgáltatták – mondjuk így – a jogi panelokat, amit másfelől tulajdonképpen megerősített az ország föderatív berendezkedése: a több területen nagyfokú önállósággal bíró tartományok szövetségén alapuló rendszer eleve kizárta, hogy bármikor is valamiféle „túlterjeszkedés”, kényszerítő erőjű központi hatalom jöhessen létre az országon belül. Az alkotmányozásban a parlamenti tanácsban ülők és az őket kívülről segítő angolok, amerikaiak, franciák szeme előtt nem egy „kétharmados veszély” elhárítása lebegett, hanem olyan szilárd, a mindenkori működésükben teljesen független intézmények – népképviselések, bíróságok, a törvényhozó és a végrehajtó hatalmat is ellenőrző szervek – létrehozása, amelyek pusztán a létükkel biztosítják, hogy soha egyetlen ember vagy egyetlen párt akarata ne érvényesülhessen többé Németországban.